

SZABÓ DEZSŐ FÜZETEK

19-20.

Kultúrfölény és kultúrpolitika.

BUDAPEST

1936. JÚLIUS HAVA

LUDAS MÁTYÁS KIADÁS

KULTÚRFÖLÉNY ÉS KULTÚRPOLITIKA.*

Klebensberg gróf azzal az ernyedetlen pátoszszal, melyen ugyan némelyek felismerni vélik a modern politika gyári jegyét, de amelynek őszinteségében kétkednünk mégsem szabad: elkiáltotta már honunk és Európa minden kukkabb domborodásán, hogy ő kultúrfőlény-politikát csinál. A nemes gróf ilyenkor tagadhatatlanul ama látványosságok közé tartozik, amelyek Pintér tanár úrnak *a fenséges hatással* szemben felállított követelményeinek minden *ismérvét* kimerítik. E kimerült ismérveknek jelen esetben valóságos wagneri kíséretet ad a holtra-dolgozott, agyon-priváttanítóskodó nyomorgó tanárok kísérteties gyomorzenéje. Hiába, mindig muzsikus nép voltunk: még kultúrfőlényt is zenekísérettel csinálunk.

De ez még csak a kezdet. A gróf úr főlény-svungja azonban az egyenlőtlenül gyorsuló mozgások közé tartozik. Részéről éppúgy várhat minden percben főlény-meglepetést Hunnia, mint gutaütést az elmeszesedett turáni. És tényleg: a gróf úr kijelentette, hogy miután Pécsen új Heidelberget. Szegeden új Milyenberget teremtett, porosz kultuszminisztert nálunk végig hadiszemléztetett, porosz miniszternél rapportozott. most:

* Ebben a második sorozatot lezáró Füzetben, épp úgy: mint a 10-ik Füzetben: még könyvben meg nem jelent régebbi írásaimból is idehozok többet a Füzetek egységébe. Mint minden írásom: ezek sem veszettek semmit aktualitásukból.

húsz év alatt a budai Dunaparton a véres magyar földből előmosolyogja az új Dahlemet.

Nagy zengés támadt erre a szumirzend szívek táján. A nagy mamut-öröm mellett, hogy a gróf úr kultúrsugárzásában még húsz évig napfürdőzhetünk, kéjesen csiklandott a kis cickány-boldogság is: hogy a derék Klebelsberg gróf után lesz Heidelbergünk, Ilyenbergünk, olyan Bergünk, Dahlemünk. És így, ha a kultúrfölény szép ígértét el is ragadja tőlünk a végzet: a Berg-többtermelésben Hunnia egy lóhosszal érkezik be minden más népek elé.

Konok Koppányok azonban elmélkedni kezdtek és elárnyékosodtak. Feltették a destruktív kérdést: — Vajjon a magyar kultúrának tényleg az a föladata, hogy — bergeket és Dahlemeket teremjen? Vajjon Magyarországon az jelenti-e igazi, becsületes és nem Potemkinos (kínos) kultúrfölényt, ha a magyar paraszt, a magyar munkás véres verejtékéből ilyen germán kultúr-luxushalokat emelünk? Ezek a kérdések aztán engem is a következő szellemi nyugtalanságokba riasztottak.

Tegyük fel, hogy valaki egy aeroplánról lepottyan az Alföldre. A turáni jelleg megőrzéséért tegyük fel, hogy az illetőt Frohfresser Willibáldnak hívják. És akkor miniszterelnökünk nyakoncsípi őt:

— Te most hullottál a nyakunkba, holtbizonyosan idegen vagy; légy tehát e föld legfőbb gazdatisztje és csinálj nekem termésfölényt.

— És akkor az idegen maga köré gyűjti a környék nagyon metafizikai, nagyon szellemtörténetes, nagyon sokkötetes germánkáit (ilyen mindenütt sok van), összeszűri velük a szellemtudományt és azt mondja:

— Az én blútom ősi hazájában ananász-többtermelés van. Tehát a termésfölény az ananász-többtermelés. Varázsoljuk hát ezt a birka-paprikásos, Koppányos Alföldet ananász Dahlemmé.

És akkor a nehéz paraszton kihörgött budget jól megvágva: ássák, fúrják a földet, vagonokkal vetik az ananászmagot. Sőt, hogy a külföld felé fordított kirakat hamarabb mutasson eredményt: fűzfára, akácra, keserű-lapura szép érett ananászokat kötözgetnek. És tényleg: a reformátor és segédgermánkái fölényesen megélnék ebből a fölénykedésből. *De a termés?* Itt-ott kihalványlik a földből egy csenevész ananász-bergke, egy halálra ítélt ananász-Dahlemke. De temetői bús meddőség az egész óriási föld, de éhen pusztul az egész bennszülött lakosság. *Miért?*

Mert a föld akar. Mert a talajnak múltja, titkai, egyénisége vannak. Mert a titokzatos őszanya nem akar Bergeket és Dahlemeket teremni. Mert ismerni kell a földet, a rögök titkos erőit, barna ölének mély törvényeit, haragjait és évezredek szeretetét. Mert csak úgy lehetsz jó gazda: ha anyád, szeretőd és gyermeked a föld.

Vajjon egy közösség, egy faj a maga folyton áramló pszichéjével nem éppen ilyen őstalaj? De több csirájú, több titkú és bonyodalmasabb törvényei vannak. És aki egy nép lélekformálásának, lelkitermelésének irányítását el meri vállalni: annak önmagában, saját húsában, véreben, idegeiben, minden sejtjében kell ismernie az illető nép lelkét, az évezredek titkos termő és megtartó erőit, az életkedv és alkotás bújt csiráit, a millió és millió lelki történés rejtett folyamait. Ezt ésszel, szorgalommal, tudománnyal egészen megtanulni nem lehet. Ezek csak segédeszközök lehetnek.

Vajjon, ha a szilvafánál az a termésfövény, hogy minél nagyobb, minél több cukortartalmú és minél több szilvát teremjen: ez-e a termésfövény egy banknál, egy gyárnál, egy politikusnál? Mi lenne, ha a jeles grófnál abban jelentkeznék a termésfövény, hogy homlokán, orrán s plasztikája más örömein roppant beszercei szilvák dahlemződnének a világ kulcúrfáhigkájába? Vajjon az egyes organizmusoknál, sajátos törvényeik és ősi mechanizmusuk szerint, nem más-más életnyilatkozás jelent termés- és kultúrfövényt? *Vajjon a magyar organizmus természetes, ősi talajerőitől adott kultúrfövénye nem más-e, mint az olaszé, mint a franciáé és azé a derék s tényleg nem gyenge könyökű fajé, mely a jeles grófot kvaterkázhatja magáénak?*

Itt a probléma lényege s ennek a meggondolásnak ott kell lennie minden kulturális, minden szellemi irányítás gyökerénél. Mert a germán ananász aggatása nem jelent magyar termést. *Ez a magyar fa csiráit, életnedveit nem fogja virágba, termésbe csalni. Ettől a magyar fa akkor pusztulhat el, mikor sorsa irgalmatlansága akarja.* Ez a kultúrfövény legfennebb azoknak a hoch-, all- és überdajcsoknak jelent kosztot, kik ezeket a kakukgyümölcsöket ráaggatják a bús magyar ágakra. Mikor egy fajnál, egy nemzetnél kultúrfövényt állapítunk meg: ez természetesen nem lehet érvényes az egyetemes emberi kultúra minden mozdulatára, minden ágára, mert ilyen kultúrfövénye egy nemzetnek, egy fajnak sincs. *A kultúrfövény az illető faj vagy nemzet sajátos erőinek ősirányú megnyilatkozása s így az illető nemzet vagy faj legmélyebb arca ismerszik meg benne.* így pld. a németeknek van kultúrfövényük a zenében és filozófiában, de nincs az irodalomban és különösen nincs a lírában és a regényben. Az oroszoknak óriási

kultúrfölénye van a regényben, míg a kultúra igen sok terén meglehetősen hátul áll a nemzetek sorában. Amerikának a gyáripárterén van roppant kultúrfölénye. Művészetben és irodalomban alig lehetne hasonló megállapítást tenni számára. *A kultúrfölény tehát egy faj, egy nemzet sajátos erőinek legvidámabb, legösztönösebb megnyilatkozása. Életakarátának, alkotásának őszileg determinált iránya.*

Mit kell tehát annak tennie, aki a magyar kultúrfölénynek akar kultúrpolitikát csinálni? Gyökeréig kell vizsgálnia: melyek voltak a múlt folyamán a magyarság sajátos erői, hajlamai? Milyen téren, milyen körülmények közt, milyen módozatokkal bomlottak alkotásokba. Hol, melyik néprétegben vannak a faj legmélyebb kincsei, leg-sajátosabb képességei, szénei. Hogyan lehet a faji pszichére hatni. Milyen utakat, milyen lehetőségeket kell neki nyitni, hogy minden értékét elő-teremje.

És hogy itt bizonyos nagyon olcsó ellenvetést elhessegessek: természetes, hogy egy ország kultúrpolitikájának a kulturális termelés minden más ágát is ápolnia kell s folytonos ráhatásokkal kell új és új képességeket beidézni a nép alkotói közé. De ezt nem lehet úgy csinálni, amint a kommunisták teoretikusai tették. Mert tételük, igen helyesen, az volt, hogy a proletárnak joga van minden művészethez: a Zerkovitzokon csorduló kültelki népet egyszerre beültették az Opera padjaiba a Bach zenéje mellé. Azok aztán a nekik semmit sem mondó művészet előtt ökölnyi cseppekben izzadták, hogy milyen nehéz proletárnak lenni. *De a kultúrfölény-politikának főfeladata mégis ez: minden lehetőséget biztosítani és megteremteni, hogy azok a faji erők, melyek a múltban sajátos kincseket tudtak adni az emberiség-*

nek, szabad és teljes kifejlődést kapjanak. Ez a tétel a faji egyéniség s a sajátos színekből gazdagodó egyetemes emberi kultúra érdekeit egyaránt védi.

Ezek után ideje van megkérdezni: mi is az a magyar kultúrfölény? A kultúrának mely területei azok, ahol a magyarság egyrészt sajátos értékeket, másrészt több értéket tudott adni az emberiségnek? *Mert ennek az ismerete adja meg egy helyes és természetes kultúrfölény-politika alapelveit, feladatait, irányait.*

Amint egész gazdasági életünk, egész politikai fennmaradásunk: úgy egész kultúránk alapja a magyar paraszt. A magyar parasztban, a magyar népben van az ősi psziché minden értéke, minden alkotó ereje. Mert egy percre sem szabad felednünk: mi abban tudunk nagyok lenni, az elpusztíthatatlan erőnk, amit keletről, Ázsiából hoztunk. Európa csak a trágya lehet, az őstalaj Ázsia. Milyen téren tudott hát a kultúrfölény diadalára erőtstieni ez a magyar parasztban megőrzött psziché?

1. Kultúrfölényünk van mindenekelőtt a népművészetek s a népköltészet terén. Ez minden kultúrfölényünk alapereje és szint adó forrása. Népezénk népdalunk az emberiség legsajátosabb kultúrértékei közé tartozik, jó jelek mutatják (Bartók, Kodály), hogy alapja lehet egy sajátos fejlődésű magyar zeneművészetnek. Népies díszítő művészeink bármely népével versenyeznek. Népköltészetünk pedig, pontosabban, néplíránk a humánus mélységével s a kifejezés csodás művészetével tagadhatalanul fölötte áll Európa bármely néplírájának.

2. Ebből az ősi erőből fakadóan: kultúrfölényünk van az irodalomban a líra és a regény terén. A magyar lírát még a kommunizmus nem-

zetközi szellemi munkásai is az európai líra élén látták. A magyar regény újabb terméseivel sajátos és új szint adó helyet hódítottunk magunknak Európa nagy regény-nemzetei között. Csak röviden jelzem, hogy ez a magyar műlíra és széppróza oly mértékben a néplíra és népmese folytatása és legfelsőbb megvalósulása, hogy ehhez hasonló jelenséget nem ismerünk Európában.

3. De a legnagyobb csodájú kultúrfölényünk maga a nyelv: az irodalmi magyar nyelv. Minden elképzelhetően lehetséges akadály ellenében e nyelvet az emberi lélek egyik legbámulatosabb gazdagságú hangszerévé fejlesztettük. Erről azonban külön tanulmányban fogok szólni.

4. A képzőművészetek közül a festészetben értünk el kultúrfölényt.

5. A tudományos téren elért fölényeink is mély gyökerű összefüggésben vannak az eddigiekkel. Nagy kultúrfölénjünk van a nyelvészetben: a nyelvtörténeti kutatások és összehasonlító nyelvészet terén. A Révay, Verseghy, Szarvas Gábor, Brassai Sámuel, Budenz, Vámbéry és mások nevei egész napjainkig megőrzik ezt a fölényt számunkra.

6. Kultúrfölényünk van az ethnográfiai kutatások terén De az idegenlelkű állam ezen a téren nem adta meg a lehetőségeket, hogy a rokontalan helyzetünkre váró nagy feladatokat megoldjuk.

7. Végül szép fölényt értünk el a történelmi kutatások terén, hiszen itt is egészen sajátos feladataink vannak. Mindenekelőtt a nagy *Katona* érv itt, ki egészen európai nagyságú értéket jelent. De sok más tiszteletreméltó név követi. Az elért eredmény azonban inkább csak östörténelmünk kutatását s a történelmi adatok gyűjtését jelenti. Politikai és szociális történetünk az uralkodó osztályok hatása és a germán befolyás miatt még

teljesen a jövő feladata. Sajátos kultúrtörténetünkhöz is még csak szórványos monográfiák vannak készen.

Íme: ezeknek teljes ismerete kell kultúrfőlényünk továbbépítésére. Most vizsgáljuk meg, hogy a gróf kultúrpolitikája mit tett és mit nem tett.

I. Mit tett Klebelsberg gróf?

1. Engedte tovább germánosítani a magyar közoktatást az egész vonalon. A minisztériumban az irányító helyek nagy részét, az egyetemek katedráit blütfervántok töltötték meg. Legsajátosabb egyetemünkön, pld. a gazdasági egyetemen ez a jelenség olyan arányú, hogy a politikai szemérem legszerényebb követelményeire is fittyet hány. De germánok lepték el a közoktatás egész vonalát. Ezek tudattalanul is, akaratlanul is a vér vakparancsai szerint saját féle lelket csinálnak *s az új nemzedékből azokat válasszák ki folytatóiknak, kiket egész ösztönös énjük, vérük és lelkük legmélyebb gyökerei szerint a maguk képére alkotottnak látnak.* De családi és gyermekkori összeköttetések is a sajátvérűek ápolására ösztönzik őket.

2. Ráépített Szeged és Pécs nyakára egy-egy súlyos egyetemet azzal a nagyszerű érveléssel, hogy ne szaporítsuk a szellemi proletárságot. Pécs és Szeged város lakosságának és környékük azon néprétegének, mely emberanyagot küld az egyetemekre: túlnyomó része sváb. A numerus clausus ügyes kezelésével s a kitűnő földrajzi helyzettel tehát el lehet érni, *hogy az egyetemek a magyar élet minden helyét egyhamar e derék faj kebeléből lássák el.* Szegeden ezt a célt ideig-óráig eláccázta az Erdélyből odakerült magyar diákok kultairkocsmázása. De minden pompásan megy a maga útján.

3. Szétkaparta egyik legszebb intézetünket: a budapesti Paedagógiumot, hol a felső népoktatás: a tanítóképzők és polgári iskolák tanárai nyertek kiképzést. Ez a minden ízében modern és magyar intézet nagyszerűen végezte feladatát. És roppant fontos volt, hogy a felső népoktatás tanárai, kik egész életüket a vidék legszegényebb kultúrájú helyen töltik, legalább az ifjúság legfogékonyabb éveiben a modern Budapest termékenyítő gazdag levegőjét szívják be. De nincs kegyelem! Szegedre kergették őket. A néplélek legfőbb formálói is lassanként a szegedvidéki svábság derék keresztényeiből fognak kikerülni.

4. Nagy harangú magyar kollégiumokkal rakja meg a külföldet, különösen Ausztriát és Németországot. *Pedig a miatt a legnagyobb különbség miatt, mely a német és magyar psziché közt van, a német kultúra lehet ránk nézve a legkevésbé termékenyítő.* Ezek a helyek nem a magyar nyelvet, a magyar pszichét propagálják világgá. Okos csere-viszonyban a németekkel: ezek a helyek újabb és újabb elöretolt várai a német nyelvnek és német pszichének. *Így szellemi életünk leendő vezetői egész gondolkodásukkal bespanyolcsizmasodnak a német pszichébe és a magyar nyelvet is mindinkább elfelejtik.* Így történhetett meg, hogy ezelőtt három évvel a magyar nyelv legfőbb öre: a Magyar Tudományos Akadémia értesítőt adott ki oly nyelvhibákkal, amilyeneket egy harmadik réalistánál is csak testi fenyítéssel lehet elintézni.

5. A nemes gróf egy magyar közoktatási miniszter szájában döbbenetes (falstaffizmussal a magyar paraszt, a mindent adó magyar falu kulturális kiépítését kultúr-birkaaprikás kimérésének mondta. Legutóbbi cikkében pedig, egyik napilapban, egész ódái hangon szavalja, hogy Pest környéke, Budaörs, Budakeszi, stb., stb. az iskola-

paloták egész sorát fogják kapni. Ez már nem birkapaprikás. Ezek a falvak a germánság várai, a magyar nyelvnek, a magyar pszichének konok gyűlölettel ellentálló svábok, halálos gyűrű a magyarság fiatal fővárosa körül. *Ezt nevezik flagrans kultúrfölény-politikának.*

II. Most tegyük fel a másik kérdést: mit nem tett a gróf úr? Itt módszert kell változtatnom. Tekintettel viszonyainkra s a Bibliának arra a komoly intésére, hogy a bíró az ajtó előtt áll: csak szerény kérdéseket teszek fel.

1. Mit tett Klebelsberg gróf a magyar nyelv védelmére, tiszta fejlődésének biztosítására, belső propagálására? Mit tett a tudományos magyar nyelv, mit a mindennap jobban megfertőzött köznyelv érdekében? Biztosította-e az iskolákban a magyar nyelv kellő arányú elültetését?

2. Mit tett és mit tesz a miniszter a töváros németnyelvű rétegeiben s a környék idegen nyelvű falvaiban a magyar nyelv terjesztésére és végleges hódítására? Mert frázist lehet gyártani; de a magyar kultúra egészsége s az a feladat, mellyel az emberiségnek tartozik, megköveteli hogy ez idegen nyelvfoltok eltűnjenek a fővárosból és környékéről. *Ez fennmaradásunk egyik legegységibb feltétele.* Vagy Széchenyit is B-listára tesszük? Hiszen ő is gróf volt.

3. Etnográfiai kutatásunk és gyűjtésünk megkapja-e azt az arányos támogatást, melyet a rokontalan helyzetünkben folyó rendkívüli jelentősége és sajátos feladatai megkívánnak? Hány népművészeti iskola van az országban, melyek a magyar falut visszafürdetik ősi pszichéje alkotóerőibe, magát a falut minden külsőségében megszépítik *s a népművészetet a falu új kenyérforrásává teszik egy hatalmas világ propagandával? Hol vannak a fővárosban a magyar népművészet, a*

magyar dal, a magyar zene, a magyar tánc szét-sugárzó tűzhelyei? A magyar etnográfia, a magyar népművészet, a magyar zene milyen tanszékeken milyen tudományos propagandát nyer az egyetemeken? Van egy hatalmas propagandájú etnográfiai és népművészeti folyóiratunk, stb., stb.?

4. Milyen intézményes, az egész országot be-szervező gondoskodás történt, *hogy a magyar falu, a magyar munkásság tehetséges gyermekei, a magyarság igazi folytatói, a különböző nagy-képességű parasztyermekek el ne kallódjanak, hanem megkapják helyüket és érvényesülésüket a magyar kultúra műhelyében?* Hiszen ez az egyetlen mód arra, hogy a középosztályt egészségesen regeneráljuk és arra is, hogy a magyarság megkapja azt a helyet a magyar életben, mely számát és történelmi munkáját megilleti.

5. Vajjon a magyar falu kultúrájának építése, a magyar népoktatás tényleg olyan intenzitású és színvonalú, amilyennek a statisztika, a kulturális kortesbeszéd s a sípbal, dobbal, nádihegedűvel történő felavatások szeretnék sejtetni?"

6. Történt-e egyetemes érvényű intézkedés arra, *hogy tandíjak és drága tankönyvek meg ne akadályozhassák, hogy a magyarság nagy tömegeinek: a magyar parasztságnak és munkásságnak gyermekei tehetségük szerint helyet kapjanak a közép- és felső-oktatásban?*

7. Milyen intézkedések történtek a magyar népművészet, magyar zene, magyar tánc s az igazi magyar irodalom világgá propagálására? Kodály és Bartók pld. korszakalkotó munkásságukhoz megkapták-e azt a semmit sem sajnáló nagy támogatást melyet munkájuk roppant kultúrjelen-tősége megkövetel?

8. A modern magyar irodalom igazi építői, a magyar lélek legfelsőbb megnyilatkozásai: egy

Móricz Zsigmond, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Babits Mihály, Laczkó Géza. Oláh Gábor stb. stb. milyen támogatást kaptak a miniszter úrtól, milyen ösztönzést? *Milyen lépéseket tett a miniszter úr arra, hogy ezeket a nagy erőket beszervezze egy tervszerű, közös célú kultúrépítésbe?* Igaz-e, hogy a legmagyarabb tehetség: Móricz Zsigmond darabjait nem játszhatják a Nemzeti Színház színpadán. Azon a színpadon, ahol egy közepes blútfervánt torkig-ünneplésére a szegény lateiner hivatalnokokat idegsokkig potyajegyeztetik. Igaz, hogy a kiváló és mélységesen magyar poéta, Juhász Gyula, semmi társadalmi rimánkodásra nem tud tizennégyévi tanárkodása után egy falatnyi nyugdíjat kicsikarni a miniszter úrtól? Vagy talán a kiváló poéta falatjaiból, *aki múlhatatlan része a magyar kultúr fölénynek:* festették meg az illető blútfervánt sima portréját?

9. Milyen intézményes lépéseket tett a gróf úr arra, hogy a magyar psziché, a sajátos magyar kultúra termései átszépítsék az ország fővárosát? Hogy csak egyet kérdezzek: *a Budapest rengetegébe tévedt magyar parasztság és munkásság száz-ezrei milyen vezetésben, milyen népotthonokban, milyen népkönyvtárakban, előadótermekben, nekik való színpadokon és mulatóhelyeken kapják a magyar szó, magyar könyv, magyar zene, magyar tánc, magyar népköltészet és képzőművészet nagy lelki irányítását?* Ha hétfőn hajnali négy óra két perckor Budapestre pottyan egy ausztráliai germán-rudimentum: négy óra három perckor már kap magának Kultúrferájnt, -berget. Bleyer Jakabbot. minden védelmet, minden irányítást. A magyar nép gyermekei hontalan kósza bitangok a magyarság, fővárosában, kiket csak a bűn és alkohol szörnyű igézetei hívnak.

10. Hogyan próbálta meg a gróf úr hogy minden politikai érzékenység megsértése nélkül, minél több kapcsolatot létesítsen az elvesztett területek magyarságának szellemi életével, kultúrépítésével? Hogy azok minél könnyebben és olcsóbban jussanak magyar könyvekhez, magyar folyóiratokhoz, magyar színtársulatokhoz, a magyar kultúra összes termékeihez? Trianon nem érinti a magyar lélek integritását. Milyen programja van ezen a téren a gróf úrnak? Hol rejtegeti? *Nem többet jelentett volna-e a magyarságnak, ha azzal a pénzzel, melyet a szegedi és pécsi egyetemekre rápotemkinozott, megmentette volna a székelyudvarhelyi kálvinista gimnáziumot s a magyarság más erdélyi iskoláit?*

11. És — talán a legfájdalmasabb kérdés — melyik zsebében tartja a gróf úr azt a nagyszabású tervet, mely megszervezi az amerikai magyarság kultúráját s azt organikusan bekapcsolja a magyar kultúrába? *Hogy a magyar nyelv ne szakadjon le az idegenbe éheztetettek ajakáról. Hogy a kiűzötteknek meleg kultúrotthonaik legyenek, ahol ős bőségben fakad számukra a magyar nyelv, magyar gondolat, magyar szépség: a magyar lélek. Hogy az amerikai magyar gyermek magyar iskolában, magyar könyvből, magyar dalban és zenében szívja először az élet édes emlőit. Pazaroltak el még fajt olyan lelketlenül, mint az árva magyarságot?*

12. Végül: Potemkinos porhintő költekezés helyett oda javította-e a gróf úr a magyar tanárság fizetését hogy az minden kultúrigényét kielégítve, gond nélkül végezheti a jövő lélek-építés óriási munkáját? *Ahol a tanárság szükségét lát, ahol arra van kényszerítve, hogy magánórák adásával ölje meg a nemzet építésére szánt erőit: ott véres cinizmus kultúrfölelénnyről beszélni. Ez a közoktatás*

immoralizálását, lezüllesztését, *az egész kultúr-élet elbalkánosítását jelenti.*

Összegezem kritikámat a jelenlegi kultúrpolitikáról. És minden becsületes ember érezni fogja, hogy soha kritika nem volt személyi okoktól függetlenebb s hogy csakis a tragikus végzetű magyarság iránti szorongásból fakadó. A gróf úr minden mozgékonyásával — bizonyára tudatlanul az ősilég, determinált hajlamok vak kényszerével: *minden tényében a germán hódítást építi, annak egyenget utat, annak jelent jövőt. A magyar kultúrfölény továbbépítésére: a magyar csirák, a sajátos magyar erők termésbe, alkotásba hívására, a magyar szellem különös erőinek védelmére teljesen képtelen.* Mert százperentes idegenségében, ösztönei, hajlamai, akarattalan akarátának abszolút germán meghatározottságában nincs és nem lehet szeme, szíve, akarata a magyar psziché mély titkai és szükségei számára. *A magyar szellem, a magyar lélek, a magyar életakarát sohasem volt árva, mint az ő dahlemsége alatt.*

A következmény aztán kikerülhetetlen. *A mai kultúrpolitika nem szorgoskodás a magyar lélek ösztönzése, sajátos erőinek fejlesztése, élet- és jövőhódítása irányában. A magyar életösztön csak egy szélesen demokratikus kultúrpolitikában érvényesülhet. Ehhez pedig a gróf úrnak nincs érzéke. A mai kultúrpolitika tudatosan erőszakolja át a magyar kultúrélet összes módozatát német kultúrformákra (kiszűrve belőlük az esetleges demokráciát) s csakis hazánk germán elemeinek jelent szervezkedést, fejlődést, hódítást. Ez a politika a magyarságnak nem kultúrfölényt jelent: a magyarság a magyar lélek formálásának irányításából, a szellemi termelés lehetőségeiből, a magyar élet minden irányító, hatalmi és kenyérkereső*

helyéről sohasem szorult ki olyan arányban, mint e sok szélkakasú „fölelőpolitika” alatt.

Erdély, a Kárpátok, Galícia, Oroszország, Románia, Törökország, Szerbia. Albánia, Montenegró, Olaszország, Tirol. Dalmácia Németország és Flandria rögei közt alszik egy másik Magyarország: a szétszórt, a csendes, az elvetett Magyarország. Vannak ezren, vannak százezren, vannak milliók. Csókot, gyermeket, öreg édesanyát, virágskertet és ősi barázdát elhagytak: vitte őket a végtelen szeretet s a jövő áhítatos akaraia. *ők voltak a halál-fölelő magyarjai.* Mind jónak találtattak a halálra, még azt sem vizsgálgatták, hogy destruktívok vagy konstruktívok-e. Nem szétlocsanás-berget. nem srappell-Dahlemet ígértek nekik. Szép-kegyesen Kossuth-nótás, magyar-da^s, nemzeti-szalagos megvakulást, idegsokkot, felrobbanást, átlőtt szívet, felimetszett géget, szétrothadást juttattak nekik. És ők: elmozdult Koppányai az ősi rögöknek, hálás buzgalommal elestek, megfúltak, megszakadtak, szétrobbantak. Elvetődtek százféle kenyér rögei közé. És most a hallgató sírokon nő a vetés. lassan-lassan nő az aratás. Szép, csinos, nehéz koldusbotok nőnek az elvetett magyarok fölött. *A halál-fölelő koldusbot-fölelőt termel Európa árva magyarjainak.* Nőnek a koldusbotok vetéseiken: mindenki számára, aki vérük, mindenki számára, akit szerettek, mindenki számára, akiéri) elontották szép, termő, egyetlen életüket. Minden magyarok számára.

Éljenek nemzetünk jobb világnézetű, bal világnézetű és aranyközéputas képviselői.